Ірина Святославівна СКОРОХОД

кандидат економічних наук,
доцент,
кафедра міжнародних економічних відносин та управління проектами,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Людмила Володимирівна ГРИНЧУК

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Скориход, І. С. Вплив європейської інтеграції на розвиток екологічного підприємництва в Україні [Текст] / Ірина Святославівна Скориход, Людмила Володимирівна Гринчук // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. – Том 27. – № 3. – С. 100-104. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. У статті обґрунтовано вплив європейської інтеграції на розвиток екологічного підприємництва в Україні; досліджено фактори впливу та їх наслідки на розвиток екологічного підприємництва у державі; висвітлено основні перешкоди використання досвіду країн ЄС; розглянуто перспективи подальшого застосування методів вітчизняного «зеленого підприємництва».

Мета – розкрити суть, форми, етапи формування та інноваційні форми екологічного підприємництва; здійснити аналіз досвіду екологічного підприємництва та його регулювання в країнах ЄС; охарактеризувати стан та вплив європейської інтеграції на екологічне підприємництво в Україні.

Метод (методологія). Використано методи аналогії та порівняння при дослідженні проблемних аспектів діяльності України та ЄС у сфері екології; статистичні методи – для аналізу динаміки показників розвитку екологічного підприємництва в державі; системний підхід – для обґрунтування стратегічних орієнтирів для визначення подальших перспективних шляхів розвитку екологічного підприємництва в Україні.

Результати. Проаналізовано основні аспекти співпраці України та ЄС, на основі чого виокремлено головні напрямки подальшого розвитку взаємної кооперації. Обґрунтовано пропозиції щодо покращення позицій українських екотоварів та послуг на європейському ринку.

Ключові слова: екологічне підприємництво; європейська інтеграція; стратегія державної екологічної політики України.

Iryna Sviatoslavivna SKOROKHOD

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of International Economic Relations and Project Management,
Lesia Ukrainka Eastern European University

Lyudmyla Volodymyrivna HRYNCHUK

Lesia Ukrainka Eastern European University

THE INFLUENCE OF EUROPEAN INTEGRATION ON THE DEVELOPMENT OF ECOLOGICAL BUSINESS IN UKRAINE

Abstract

Introduction. The article deals the impact of European integration on the development of ecological business in Ukraine. The Association of Ukraine and the EU implies adaptation and reforms not only in economy, but also in others areas, including ecology. The factors of influence and their consequences on the development of

environmental business in the state are investigated. The main obstacles for using the experience of the EU countries are highlighted. Prospects of further using of "green enterprise" methods in Ukraine are considered.

Purpose. *The aim of the article is to reveal the essence, forms, stages of formation and innovative forms of the ecological business; to analyze the experience of ecological business and its regulation in the EU countries; to characterize the status and the impact of European integration on ecological business in Ukraine.*

Method (methodology). *Methods of analogy and comparison are used in the study of problematic aspects of Ukraine and the EU in the field of ecology. Statistical methods are used for analyzing the dynamics of indicators of the development of ecological business in the state. Systematic approach is used for explaining strategic guidelines and identifying further promising ways for the development of ecological business in Ukraine.*

Results. *The main aspects of cooperation between Ukraine and the EU have been analyzed. The main directions of further development of common cooperation have been singled out. The proposals of improving the position of Ukrainian eco-goods and services on the European market have been substantiated.*

Keywords: *ecological business; European integration; strategy of state ecological policy of Ukraine.*

JEL classification: H51, H52, H53, F42

Вступ

Розвиток міжнародних відносин останніми десятиліттями обумовлений значним посиленням глобалізаційних процесів у всіх сферах господарського життя країн. Проте значні досягнення в технологічній галузі та подальше використання отриманих результатів у підприємстві, поряд із позитивними, має також негативні наслідки, а саме – значне погіршення стану довкілля по всій планеті. Саме тому щораз важливішим питанням стає впровадження інноваційних технологій у екологічному підприємстві, і Україна, обравши стратегію європейської інтеграції, відповідним чином поставила перед собою завдання використання досвіду європейських сусідів у цьому питанні. Отож, дослідження екологічного аспекту інтеграційних процесів стало як ніколи актуальним сьогодні.

Функціонування та стимулювання екологічного підприємництва стали предметом наукового зацікавлення таких вчених, як Бистряков І. К., Гринів Л. Т., Данилишин Б. М., Міщенко В. С., Хвесик М. А. та ін. У близькому та далекому зарубіжжі цим питанням присвячені роботи Голуба О. О., Дейлі Г., Ендерса А., Урсула О. Д. та ін. Проте ці напрацювання, попри свою ґрунтовність та актуальність, не відображають сучасний стан запровадження нових форм екологічного підприємництва з урахування європейського досвіду.

Мета та завдання статті

Метою статті є розкриття суті, форм, етапів формування та інноваційних форм екологічного підприємництва; здійснення аналізу досвіду екологічного підприємництва та його регулювання в країнах ЄС; характеристика стану та впливу європейської інтеграції на екологічне підприємництво в Україні.

Відповідно до мети дослідження були поставлені та вирішувалися такі завдання: проведення системного аналізу продуктивних сил і вплив глобалізації щодо ринків товарів й послуг; виявлення особливостей та шляхів вдосконалення організаційно-управлінських умов розвитку екологічного підприємництва; оцінка інноваційно-інвестиційних чинників та механізмів стимулювання розвитку та вдосконалення системи екологічного підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження

Збалансований соціально-економічний розвиток України, підвищення якості життя і здоров'я населення та забезпечення національної безпеки можливі лише за умови вирішення екологічних проблем, наявність яких визнана на усіх рівнях влади вченими та практиками. На реальний стан таких проблем вказують: Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», прийнятий Верховною Радою України 21 грудня 2010 р. [1], Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 р., схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. [2], та інші документи, з яких виходить необхідність комплексного вирішення проблем раціонального використання природних ресурсів, збереження довкілля, забезпечення екологічної безпеки та економічних проблем, пов'язаних як із кількістю необхідних природних ресурсів, так і з можливістю навколишнього середовища поглинати відходи виробництва та споживання.

У багатьох розвинених країнах світу розуміння такого підходу призвело до виникнення та розвитку окремої галузі в економіці — екологічного підприємництва, тобто інноваційної діяльності суб'єктів господарювання з виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг спеціального (природоохоронного) призначення, спрямованої на забезпечення екологічної безпеки, раціональне

використання природних ресурсів, підвищення рівня охорони навколишнього середовища з метою отримання прибутку [3, с. 29].

В Україні у цьому напрямі, на жаль, зроблено лише перші кроки, зокрема з прийняттям Закону України «Про відходи» від 7 березня 2002 р., яким передбачено стимулювання заходів щодо утилізації відходів та зменшення обсягів їх утворення (ст. 40), фінансування заходів у сфері поводження з відходами, у тому числі й за рахунок коштів Державного бюджету України, передбачених на проведення заходів, що належать до Державної програми соціального та економічного розвитку України (ст. 41) [4]. Окремі положення щодо розвитку екологічно спрямованої підприємницької діяльності закріплено в інших документах, проте такий стан організаційно-правового забезпечення цієї діяльності є недостатнім, на що неодноразово зверталась увага різними фахівцями.

Серед чинників, які спонукають до розвитку вітчизняного екологічного підприємництва, слід передусім виокремити:

- посилення міжнародних та національних екологічних стандартів;
- розвиток екологічних ринків товарів і послуг;
- посилення зацікавленості споживачів в отриманні екологічних благ із урахуванням екологічної складової;
- удосконалення державного регулювання екологічного підприємництва в регіонах [3].

Підприємства «зеленого» бізнесу в перспективі можуть отримати значні конкурентні переваги, а саме:

- покращення ділової репутації та іміджу;
- підвищення інвестиційної привабливості;
- підвищення мотивації до впровадження інновацій;
- кращі, безпечніші умови праці та проживання працівників;
- підвищення довіри з боку споживачів, акціонерів;
- економія витрат виробництва, реалізації продукції, на надання послуг,
- переробку та утилізацію відходів;
- раціональне використання ресурсів та енергії;
- зменшення екологічних ризиків;
- відсутність або зниження розміру екологічних штрафів [4].

Також одним із основних чинників розвитку екологічного підприємництва в Україні є активна позиція держави, яка задекларована у Конституції України (статті 3, 16, 50) [5], Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» та інших документах, що може бути втілена шляхом впровадження господарського керівництва (нормативне правове регулювання, планування, управління та контроль) таким підприємництвом. Важливе місце серед зазначених видів керівної діяльності посідає планування, від якого безпосередньо залежать як всі інші названі види такої діяльності держави, так і розвиток цього підприємництва в Україні. Це цілком збігається і з позицією тих учених, які неодноразово звертали увагу на необхідність державного довгострокового соціально-економічного планування як умови збереження економічної та політичної самостійності [5]. Однак наразі як планування використання природних ресурсів, екологічної безпеки, охорони довкілля, так і планування екологічно спрямованої підприємницької діяльності не відповідають сучасним потребам через фрагментарність, непослідовність, відсутність правового та фінансового забезпечення таких відносин.

Для ефективного функціонування механізм екологічного підприємництва повинен відповідати наступним основним умовам:

- містити значний об'єм державного замовлення, тобто номенклатуру і об'єми постачання екологічної продукції;
- максимально стимулювати споживання екологічної продукції за допомогою пільгового кредитування і послідовного вдосконалення системи платного природокористування;
- узаконити специфіку ціноутворення в екологічному підприємстві, забезпечивши таким чином адекватні умови фінансової стабільності їх діяльності;
- забезпечувати адресне призначення засобів з орієнтацією на конкретну екологічну продукцію і на переважне фінансування місцевих програм;
- формувати джерела фінансування, особливо на місцевому рівні, залежно від об'ємів споживання природних ресурсів і від конкретного стану екологічної ситуації;
- активно використовувати можливості механізмів зовнішнього фінансування [2].

Проведений аналіз дозволив визначити основні механізми стимулювання екологічного підприємництва в Україні (рис. 1).

Рис. 1. Механізми економічного стимулювання екологічного підприємництва в Україні*

*Складено автором на основі даних [2].

Для реалізації пріоритетних напрямів Стратегії Європейський Союз (ЄС) ухвалив рішення про надання бюджетної підтримки Європейської Комісії (ЄК) природоохоронному сектору України в обсязі 35 млн євро та міжнародної технічної допомоги від ЄС та Уряду Швеції загальним обсягом, що перевищує 10 млн євро [5].

Слід зазначити, що Європейський Союз в Україні є також: донором проекту «Управління відходами ЄСП – Схід», проекту Twinning «Підтримка Міністерства охорони навколишнього середовища у впровадженні Закону України «Про екологічний аудит», проекту «Державне управління якістю атмосферного повітря в країнах ЄСП – 6 Схід» та проекту «Допомога Україні у впровадженні Конвенції Еспоо та Орхуської конвенції»; донором/виконавцем проектів «Зміцнення управління та фінансової стійкості національної системи природоохоронних територій в Україні», «Реалізація Стратегічної програми дій для басейну Дніпра з метою зменшення забруднення стійкими токсичними забруднюючими речовинами» і «Трансформація ринку для просування енергоефективного освітлення» [5]. Угодою про асоціацію між Україною та ЄС передбачено запровадження принципу розширеної відповідальності виробника в Україні протягом п'яти років, що вимагає в тому числі прийняття законодавчих рішень щодо відповідальності підприємців за утилізацію упаковки, в якій знаходиться їх продукція. До речі, така система розширеної відповідальності виробника успішно функціонує в 27 країнах ЄС.

Ефективна інвестиційна та інноваційна політика у природоохоронній галузі стане стимулом для українського бізнесу здійснювати екологічно орієнтовані капіталовкладення і може активізувати розвиток екологічного ринку товарів і послуг. Необхідне створення ефективної системи, заснованої на стратегічно вигідній взаємодії природокористувачів, місцевої влади, населення і екологоорієнтованого бізнесу.

Висновки й перспективи подальших досліджень

Особливістю інноваційних технологій у сфері екологічного підприємництва є те, що вартість отриманих інноваційних результатів може бути дуже високою і на перших порах нова продукція може потерпіти комерційну невдачу. Але, враховуючи цей ризик при впровадженні інноваційних продуктів та послуг, доцільно вказати, що впровадження будь-яких нововведень на виробництві тягне за собою певний економічний і технологічний ризик. Водночас не можна не враховувати й тих обставин, що недостатня соціально-економічна зорієнтованість: слабка екологічна освіта, перенесення відповідальності населення за стан екологічної безпеки на державу, відсутність іміджу екології у масовій

свідомості, поверхова поінформованість людей про стан екологічної безпеки – значно ускладнює ефективність екологічного підприємництва в Україні. Отже, враховуючи вищевказане, доцільно зробити висновок про значний вплив європейської інтеграції на формування сприятливого інноваційного поля, на рівень конкурентоздатності та прибутковості суб'єктів екологічного підприємництва.

Список літератури

1. Яковец, Ю. О сочетании долгосрочного и стратегического планирования / Ю. Яковец // Экономист. – 2008. – № 6. – С. 3-9.
2. Данилишин, Б. М. Уряд має чітку антикризову програму / Б. М. Данилишин // Урядовий кур'єр. – 2009. – 12 березня. – С. 1.
3. Иноземцев, В. Л. Расколота цивилизация / В. Л. Иноземцев – М.: Academia – Наука, 1999. – 245 с.
4. Данилишин, Б. М. Цінова ситуація — під контролем уряду / Б. М. Данилишин // Урядовий кур'єр. – 2009. – 12 червня. – С. 1.
5. The global technology revolution: bio/nano/materials trends and their synergies with information technology by 2015 / Philip S. Anton, Richard Silbergliitt, James Schneider.; Mapping the Global Future: Report of the National Intelligence Council's 2020 Project. – Режим доступу: http://www.rand.org/pubs/technical_reports/2006/RAND_TR303.pdf.

References

1. Yakovets, U. (2008). O sochetanii dolgosrochnogo i strategicheskogo planirovaniya. *Economist*, 6, 3-9.
2. Danylyshyn, B. M. (2009). Uriad mae chitku antykryzovu prohramu. *Uriadovyi kurier*, 12 bereznia, 1.
3. Inozemtsev, V. L. (1999). *Raskolotaya tsivilizatsiya*. Moscow: Academia-Nauka.
4. Danylyshyn, B. M. (2009). Tsinova sytuatsia – pid kontrolem uriadu. *Uriadovyi kurier*, 12 chervnia, 1.
5. Philip, S. A., Silbergliitt, R. & Schneider, J. (2015). *The global technology revolution: bio/nano/materials trends and their synergies with information technology by 2015*.
6. *Mapping the Global Future: Report of the National Intelligence Council's 2020 Project*. (2006). Retrieved from: http://www.rand.org/pubs/technical_reports/2006/RAND_TR303.pdf.

Стаття надійшла до редакції 07.10.2017 р.